

The Role Of Urban Diplomacy In The Islamic Republic Of Iran's Foreign Policy: A Case Study of Iran–Kyrgyzstan

Abolfazi Ghasemi

Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran (Corresponding Author).

Email: ab.ghasemi@umz.ac.ir

 0000-0002-1393-6436

Abstract

Cities, along with emerging global transformations, have appeared as one of the most important actors in the governance of public affairs at both international and intra-governmental levels. They can play an active role and safeguard their national and urban interests, as globalization has expanded the presence and influence of new actors. Urban diplomacy, with an emphasis on intercity interaction and relying on nations rather than states, can complement official diplomacy and contribute to improving relations with other countries. Iran and Kyrgyzstan signed a sister-city agreement in 1993, which represents a step toward realizing urban diplomacy between Tehran and Bishkek. The main question of this research is: What is the position of urban diplomacy in the foreign policy of Iran and Kyrgyzstan? Applying the conceptual framework of sister-city relations and urban diplomacy, and using a descriptive–explanatory method based on library research, the article formulates the hypothesis that the cities of the two countries can, by employing elements of civilization and culture, religious values, geopolitical position, scientific advancements, Persian-language education, tourism, and economic capacities, take steps to enhance interactions and national interests for both sides. Through Kyrgyzstan, Iran can gain access to Central Asian countries, China, and European markets via a railway corridor. Due to Kyrgyzstan's rich water resources, Iran given its expertise in dam engineering can contribute to dam construction and electricity generation in the country, which would primarily yield economic benefits for Iran. On the cultural front, expanding Persian-language education, introducing prominent Iranian figures such as Ferdowsi, Saadi, and Khayyam in Bishkek, and strengthening Islamic studies and Iranology departments in Bishkek's universities can also be pursued.

Keywords: Islamic Republic of Iran, Public Diplomacy, Urban Diplomacy, Foreign Policy, Kyrgyzstan.

Extended Abstract

Introduction: Governments seek to achieve their national objectives through the utilization of public diplomacy. Within this framework, public diplomacy can be regarded as a set of emerging diplomatic strategies and tactics that serve the foreign policy apparatus of states. Its primary objectives are to enhance a country's image and reputation at the global level, as well as to promote its values and policies in order to increase its influence and effectiveness among societies of other countries. Accordingly, public diplomacy functions as a coordinated set of instruments aimed at improving a country's international standing and expanding diplomatic influence through the dissemination of core values and strategic policies. In other words, public diplomacy focuses on establishing and examining interactions among emerging actors in the international arena alongside traditional state actors. Within this context, the increasing involvement and presence of officials, organizations, and local institutions as new actors in international interactions have become evident. Among these emerging actors are cities and urban institutions, which have entered the sphere of international actors and contributed to the formation of a new concept known as urban diplomacy. This concept has developed as a mechanism aligned with the objectives and foreign policy strategies of states. Urban diplomacy represents a strategic approach through which cities seek to demonstrate their capabilities and interests while assuming responsibility for developing relations, interactions, and commitments with other actors in the international political arena. Iran, considering its political, social, and economic position in regional and global arenas, can strengthen its regional and transnational standing by employing urban diplomacy in its major metropolitan cities, including Tehran and Mashhad. Iran and Kyrgyzstan established a sister-city relationship between Tehran and Bishkek in 1993. Since the establishment of this agreement, other cities of the two countries have also signed similar sister-city agreements with one another. Due to their close historical, cultural, and religious affinities, Iran and Kyrgyzstan possess considerable potential for cooperation in various fields, including the organization of cultural and economic exhibitions, academic exchanges between faculty members and students, commemoration of prominent figures such as Saadi, Hafez, and Ferdowsi, tourism development, commercial exchanges, cooperation in media and press activities, as well as construction and urban development projects.

Research Question: What do role cities play in the foreign policy relations between the Islamic Republic of Iran and Kyrgyzstan?

Research Hypothesis: The cities of the two countries can contribute to enhancing interactions and advancing the national interests of both countries by employing the components of civilization and culture, religious values, geopolitical position, scientific achievements, Persian language education, tourism, and economic cooperation

Methodology and Theoretical Framework: Urban diplomacy is a set of instruments, policy-making approaches, processes, institutions, and economic, political, social, and cultural arrangements that cities and urban administrations employ to manage conflicts and strengthen international cooperation in order to achieve shared urban and civic interests. The objective of these instruments is to establish a sustainable urban living environment, create a secure, democratic, prosperous, vibrant, and rights-based space for both domestic and global citizens. Accordingly, urban diplomacy policy is pursued through six strategic themes, including urban security, urban development, urban economy, urban networks, urban representation, and urban culture. Urban diplomacy is recognized as one of the instruments of metropolitan governance for entering transnational arenas. This form

of diplomacy enables urban management to become an effective tool for addressing urban issues by engaging in transnational activities, establishing relations with other cities around the world, and interacting with multinational companies. One of the most significant manifestations of inter-city cooperation is the establishment of sister-city relationships. A sister-city agreement represents a friendly and purposeful relationship between cities aimed at exchanging information and experiences and developing cultural, social, economic, urban, technical, and political relations between two similar urban communities in different countries. Historical cities establish decentralized relationships through the conclusion of sister-city agreements in order to preserve and protect their shared historical and cultural contexts. By exchanging expert delegations, these cities benefit from each other's experiences and cooperate in various fields, including cultural, social, urban development, and other areas, thereby creating conditions for deepening inter-city relations.

Research Findings:

1. **Historical and Cultural Commonalities:**Iran shares historical, civilizational, and cultural commonalities with the countries of Central Asia. The cultural and historical ties between Iran and the Central Asian countries date back to ancient times. In the past, the existence of unified geographical territories in this region facilitated the emergence and diffusion of Iranian cultural patterns, traditions, and customs among these countries. Cultural Practices and Initiatives, Including: Nowruz, Cultural Centers and Exhibitions, Persian Language, Media.
2. **Geopolitical Position:**The Central Asian region, as the heir to the economic legacy of the Silk Road and as a connecting bridge between Europe and East Asia, as well as between the northern and southern parts of the Asian continent, has today become a significant geopolitical and economic hub due to the discovery of its rich energy resources.
3. **Religious Values:**Islam, as a significant identity-forming factor, plays an important role in consolidating relations between Iran and the Central Asian countries.
4. **Scientific Advancements:**The scientific and technological capacities and potentials of the Islamic Republic of Iran are remarkable and prominent compared with those of Central Asian countries, particularly Kyrgyzstan. Therefore, policymakers should make the utmost use of the capacities of scientific diplomacy in these countries, especially in Kyrgyzstan.
5. **Economic Dimension:**Since the initiation of their sister-cities, the two countries have maintained and developed commercial relations with one another.
6. **Tourism:**Kyrgyzstan has primarily focused on attracting tourists in the field of ecotourism and nature-based tourism.

Conclusion: Urban diplomacy and sister-city mechanisms can become one of the most effective tools for deepening relations between Iran and Kyrgyzstan, as such forms of cooperation are less constrained by political limitations or macro-level considerations and are more focused on the actual needs and capacities of cities. Given the complementary urban capabilities of the two countries—ranging from Iran's extensive experience in urban management, transportation, public services, and cultural tourism to Kyrgyzstan's comparative advantages in nature-based tourism, education, and sustainable planning—the establishment or strengthening of sister-city ties between Tehran, Mashhad, Mazandaran, and Qazvin on the one hand, and cities such as Bishkek and Osh on the other, can provide a valuable platform for experience exchange and the development of joint projects. Moreover, such

cooperation contributes to local economic development and facilitates the expansion of people-to-people and cultural relations between the two nations, complementing official state-to-state relations. The organization of joint cultural events, the development of urban–nature tourism routes, the exchange of technical knowledge in the fields of crisis management, environmental protection, and smart transportation, as well as cooperation between city-level chambers of commerce, can elevate Iran–Kyrgyzstan relations from the governmental level to a more sustainable and societal level.

Keywords: Islamic Republic of Iran, Public Diplomacy, Urban Diplomacy, Foreign Policy, Kyrgyzstan.

E-ISSN: 2717-0551 / University of Mazandaran / Quarterly of Strategic Studies of International Politics

Quarterly of Strategic Studies of International Politics is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

doi 10.22080/jpir.2026.30080.1459

جایگاه دیپلماسی شهری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی: ایران - قرقیزستان)

ابوالفضل قاسمی

استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
(نویسنده مسئول)

Email: ab.ghasemi@umz.ac.ir

 0000-0002-1393-6436

چکیده

شهرها هم‌زمان با تحولات جدید جهانی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران اداره امور عمومی در سطح بین‌الملل و درون حکومتی ظاهر شده‌اند و می‌توانند نقش فعال و تأمین‌کننده منافع ملی و شهری خود باشند؛ زیرا جهانی‌شدن موجب گسترش و ایفای نقش بازیگران جدید شده است. دیپلماسی شهری با تأکید بر تعامل بین شهری و تکیه بر ملت‌ها به‌جای دولت‌ها، می‌تواند در کنار دیپلماسی رسمی در بهبود روابط با دیگر کشورها مؤثر واقع شود. ایران و قرقیزستان از سال ۱۳۷۲ با یکدیگر رابطه خواهرخواندگی امضا نموده‌اند که گامی در تحقق دیپلماسی شهری بین تهران-بیشکک می‌باشد. سؤال اصلی پژوهش، جایگاه دیپلماسی شهری در سیاست خارجی ایران- قرقیزستان چگونه است؟ با کاربست چارچوب مفهومی خواهرخواندگی و دیپلماسی شهری و با استفاده از روش توصیفی- تبیینی از طریق کتابخانه‌ای فرضیه مقاله این‌گونه تدوین شده است که شهرهای دو کشور می‌توانند با کاربست مؤلفه‌های تمدن و فرهنگ، ارزش‌های دینی، موقعیت ژئوپلیتیک، پیشرفت‌های علمی، آموزش زبان فارسی، توریست، اقتصادی در جهت ارتقاء تعاملات و منافع ملی دو کشور گام بردارند. ایران از طریق قرقیزستان می‌تواند از طریق کریدور راه‌آهن به کشورهای آسیای مرکزی، چین و بازارهای اروپایی دست یابد. به دلیل وجود منابع غنی آبی، ایران می‌تواند با توجه به تخصص در مهندسی سدسازی به ساخت سد و تولید برق در قرقیزستان اعمال نقش کند که این نقشی بیشتر اقتصادی برای ایران در بر خواهد داشت. از سوی دیگر، در زمینه فرهنگی نیز می‌توان به گسترش زبان فارسی، شناخت مشاهیر بزرگ ایرانی چون فردوسی، سعدی، خیام در بیشکک، گسترش کرسی‌های اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی در دانشگاه‌های بیشکک اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران؛ دیپلماسی عمومی؛ دیپلماسی شهری؛ سیاست خارجی؛ قرقیزستان.

۱. مقدمه

طراحی و تنظیم سیاست خارجی هریک از دولت‌ها بر مبنای اصول و متغیرهای مختلفی نظیر مبانی فکری، ماهیت و سرشت نظام بین‌الملل، صفات، رویکرد و نگرش - های نخبگان کشور، ظرفیت‌ها و منابع کشور، خواسته‌ها و مطالبات عینی جامعه، عوامل جغرافیایی و همچنین فرهنگ سیاسی کشور انجام می‌گیرد. در همین زمینه دولت‌ها تلاش می‌کنند با بهره‌گیری از دیپلماسی عمومی به اهداف ملی خود دست یابند. در این چارچوب، دیپلماسی عمومی را می‌توان مجموعه‌ای از استراتژی‌ها و تاکتیک‌های جدید دیپلماسی دانست که در خدمت دستگاه سیاست خارجی کشور قرار دارند و هدف آن‌ها بهبود وجهه و تصویر کشور در سطح جهانی است و همچنین ترویج باورها و سیاست‌ها به منظور افزایش نفوذ و تأثیرگذاری میان جوامع دیگر کشورها (داداندیش و احدی، ۱۳۹۰: ۱۵۲). بنابراین، دیپلماسی عمومی به ابزارهای هماهنگ شده‌ای عمل می‌کند که وجهه بین‌المللی کشور را ارتقا بخشیده و از طریق نشر ارزش‌ها و سیاست‌های محوری، نفوذ دیپلماتیک را گسترش می‌دهد؛ یعنی دیپلماسی عمومی بر برقراری و بررسی تعامل میان بازیگران جدید عرصه بین‌المللی در کنار دولت‌ها تمرکز دارد. در این فضا، شاهد مداخله فزاینده و حضور مقامات، سازمان‌ها و نهادهای محلی به‌عنوان بازیگران جدید در تعاملات بین‌المللی هستیم (سیمبر، ۱۳۸۷: ۱۴۳). از جمله این بازیگران جدید، شهرها و نهادهای شهری‌اند که به جمع بازیگران بین‌المللی اضافه شده‌اند و مفهوم جدیدی با عنوان دیپلماسی شهری را در راستای اهداف و سیاست خارجی کشورها شکل داده‌اند. به عبارت دیگر، دیپلماسی شهری به‌عنوان بازیگری مستقل و کامل در فرآیند تنظیم و مدیریت سیاست‌های همکاری به رسمیت شناخته می‌شود (ویتلارد، ۲۰۲۴: ۱۶۳).

ریشه شکل‌گیری دیپلماسی شهری به دلیل ناکارآمدی‌های دیپلماسی سنتی در تحقق اهداف سیاست خارجی و تأمین منافع بازیگران دولتی و غیردولتی عرصه بین‌الملل در چارچوب تعاملات فزاینده و چندوجهی اقتصاد جهانی شکل گرفته است. دیپلماسی شهری به‌عنوان شکلی نوین از دیپلماسی عمومی در عصر جهانی‌شدن، ابزاری است که شهرها از طریق کنشگران شهری و به‌ویژه شهرداری‌ها با هم‌رتبه‌هایشان به تعامل می‌پردازند و با توجه به تغییرات نظم بین‌الملل و اهمیت نهادهای عمومی، نقش عمده و کارآمدی در تعاملات بین‌المللی، مذاکرات، توسعه و بهبود روابط میان ملل ایفا می‌کند. به عبارت دیگر، شهرداری‌ها می‌توانند مانند سایر

نهادهای غیردولتی در پیگیری منافع خود در روابط دیپلماتیک، ارتقاء سطح تعامل‌های بین‌المللی، حل‌وفصل مسائل شهری و تقویت اقتصاد شهری نقشی مؤثر ایفا کنند (آکتو، ۲۰۱۳: ۱۵۸). دیپلماسی شهری به‌عنوان راهکاری است که با هدف نمایش توانمندی‌ها و علاقه‌مندی‌های شهرها، روابط و تعهدات آن‌ها را با سایر بازیگران عرصه سیاست بین‌الملل به عهده می‌گیرد. بدین‌سان، می‌توان گفت دیپلماسی شهری نوعی تمرکززدایی از ارتباط‌های بین‌المللی است که در آن شهرها به‌عنوان بازیگران اصلی عمل می‌کنند. در این چارچوب، نهادهای غیردولتی یا میان‌بخش‌های دولتی و غیردولتی همچون شهرداری‌ها و مراکز نیمه‌دولتی، شرکت‌های فراملیتی و سازمان‌های بین‌المللی به‌عنوان بازیگران کلیدی دیپلماسی شهری محسوب می‌شوند. این بازیگران با اتکا به توجه روزافزون به اقتصاد و فعالیت‌های اقتصادی و هم‌سو با فرآیند جهانی‌شدن و با استفاده از فن دیپلماسی در حوزه‌ای مشخص از روابط که به‌طور مشخص به شبکه جهانی شهرها مربوط می‌شود، در جهت افزایش فرصت‌ها برای جذب سرمایه‌های خارجی، انتقال فناوری، صدور خدمات و گسترش تجارت خارجی تلاش می‌کنند تا به بازار جهانی دست یابند و منافع خود را در برابر چالش‌های اقتصاد جهانی حفظ کنند و امنیت حوزه‌های حقوقی و اقتصادی خود را گسترش دهند (موسوی شفاپی، ۱۳۸۹: ۲).

ایران با توجه به موقعیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی‌اش در عرصه‌های منطقه‌ای و جهانی، می‌تواند از طریق در اختیار گرفتن دیپلماسی شهری در کلان‌شهرهای خود، از قبیل تهران، مشهد جایگاه ملی را در سطح منطقه و فراملی تقویت کند. ایران و قرقیزستان (تهران-بیشکک) از سال ۱۳۷۲ با یکدیگر رابطه خواهرخواندگی توافق کرده‌اند. بعد از این تاریخ تاکنون شهرهای دیگر این دو کشور نیز با یکدیگر این توافق‌نامه خواهرخواندگی را امضا کرده‌اند. این دو کشور به دلیل داشتن قرابت‌های نزدیک تاریخی، فرهنگی، مذهبی می‌توانند در زمینه‌های متعدد از قبیل برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی- اقتصادی، تبادل استاد و دانشجو، نکوداشت شخصیت‌هایی مثل سعدی، حافظ و فردوسی، توریست، مبادلات تجاری، رسانه و مطبوعات، ساخت-وساز با یکدیگر به تبادل بپردازند. با توجه به این موضوع سؤال اصلی تحقیق این است که جایگاه شهر در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران - قرقیزستان چگونه است؟. برای پاسخ به این سؤال اصلی باید به پرسش‌های فرعی از قبیل: دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی شهری چیست؟ پیشینه تعاملات ایران و قرقیزستان چگونه بوده است؟

چه فرصت‌هایی در برابر تعاملات دیپلماتیک شهری بین دو کشور ایران و قرقیزستان وجود دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه پژوهشی ایران- قرقیزستان منابع محدودی وجود دارد. آثار موجود در سطح کلان و مرتبط با آسیای مرکزی و میانه است. در اینگونه پژوهش‌ها باید به تعاملات ایران و قرقیزستان پرداخت. بخشی از آثار مورد بررسی به مفاهیم دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی شهری می‌پردازد. آثاری از قبیل: خسروی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «هم‌افزایی دیپلماسی شهری با دیپلماسی عمومی در حوزه تعاملات فرهنگی و اقتصادی» اشاره می‌کنند که در شرایط کنونی منافع ملی کشورها فقط از منظر دیپلماسی رسمی تعریف نمی‌شود و دیپلماسی شهری و دیپلماسی عمومی نقش موازی و مکمل را در سیاست خارجی ایفاء می‌کند و از طریق ارتباط مستقیم با شهروندان و با تأکید بر صنعت گردشگری و تعامل با شهرهای خواهرخوانده و همچنین سازمان‌های غیردولتی مردم‌نهاد و تعاملات فرهنگی و گسترش ارزش‌ها و هنجارها می‌تواند نقش مکمل و مؤثری بر کارکرد دیپلماسی عمومی مبتنی بر توسعه و به‌سازی روابط بین‌ملتها و شهروندان، ارتباط با افراد کلیدی، برقراری روابط استراتژیک، در سیاست خارجی ایفاء کند.

لفل (۲۰۲۱) در مقاله «اصول دیپلماسی شهری مدرن و گسترش نقش شهرها در سیاست خارجی»، چهار عامل را در شکل‌دهی روندهای فعلی دیپلماسی شهری مد نظر قرار می‌دهد. نخست اینکه زمانی که دولت ملی آن‌ها را نقض یا در اجرای آن‌ها کوتاهی می‌کند، شهرها برای اجرای هنجارهای جهانی مداخله می‌کنند. دوم، رژیم‌های دموکراتیک، سرپیچی محلی از سیاست خارجی ملی را ممکن می‌سازند؛ درحالی‌که رژیم‌های غیردموکراتیک مانند چین، نوع محدودتری از دیپلماسی شهری را به‌عنوان امتداد دیپلماسی ملی به کار می‌گیرند. سوم، شرایط جنبش اجتماعی که به موجب آن دیدگاه‌های مقامات محلی با رأی‌دهندگان در مورد مسائل سیاست خارجی هم‌سو می‌شود، فعالیت دیپلماسی شهری را فعال و محدود می‌کند. چهارم، شهرها زمانی که با مسائل مربوط به حکومت‌داری تداخل پیدا می‌کنند، اغلب پیگیر منافع و رشد اقتصادی می‌شوند، همانطور که در همکاری‌های بین‌المللی شهری در مورد تغییرات اقلیمی با هدف ورود به بازار خارجی، ارتقاء صادرات و جذب سرمایه‌گذاری مشاهده می‌شود.

پلویم^۱ و ملیسن^۲ (۲۰۰۷) در مقاله «دیپلماسی شهری: گسترش نقش شهرها در سیاست بین‌الملل» اشاره دارند که گرچه می‌توان استدلال کرد که مدیریت امور و مسائل سیاست خارجی هنوز در درجه اول وظیفه دولت‌های ملی و وزارت امور خارجه است، اما دولت دیگر تنها بازیگر در صحنه دیپلماتیک نیست. به‌عنوان مثال، انجمن‌های ایالتی، سازمان‌های غیردولتی و شرکت‌های چندملیتی به‌طور فزاینده‌ای در دیپلماسی نقش ایفا می‌کنند. با وجود توجه زیاد به این سه گروه از بازیگران جدید، بحث‌های دانشگاهی کم‌تر بر نقش فزاینده بازیگر دیگری در دیپلماسی، یعنی شهر، متمرکز شده است. این نادیده گرفتن با توجه به اهمیت روزافزون شهرها در سراسر جهان قابل توجه است. امروزه شهرهای جهانی مانند توکیو، نیویورک و لندن اقتصادهایی به بزرگی اقتصاد کشورهای متوسط مانند کانادا، اسپانیا و سوئد دارند. بنابراین واضح است که شهرها اکنون بیش از هر زمان دیگری اهمیت دارند و باعث می‌شود برخی شهرها را حتی به‌عنوان یک واحد اجتماعی-سیاسی که در عصر جهانی شدن در حال افزایش قدرت است، تعریف کنند.

۳. چارچوب مفهومی و نظری پژوهش

۳-۱. دیپلماسی شهری

با توجه به چندلایه شدن جوامع معاصر، دیپلماسی رسمی به‌تنهایی قادر به شناسایی، مدیریت و تأمین تمامی نیازهای شهروندان در تعاملات بین‌المللی نیست. وابستگی متقابل شهروندی میان ملت‌ها گسترده و فراگیر شده و جوامع به نمایندگانی متخصص، به‌ویژه در عرصه‌های شهری، نیازمندند تا بتوانند به مسائل مشترک جهانی پاسخ دهند و از فرصت‌های بومی خود نیز بهره‌مند شوند. از این رو، دیپلماسی شهری به‌عنوان ابزاری پاسخ‌گو به این نیازها مطرح می‌شود. از منظر نظری، با گسترش نقش مؤسسات شهری در سطح بین‌الملل، شهرها دارای ظرفیت‌های اقتصادی، سیاسی، فناوری و فرهنگی هستند که به آن‌ها امکان می‌دهد فعالیت‌های دیپلماتیک را به‌طور مؤثری انجام دهند. در این چارچوب، دیپلماسی شهری در جهان امروز با مفهوم دیپلماسی شهری به‌عنوان شکل نوینی از دیپلماسی در کنار دیپلماسی رسمی شناخته می‌شود (شهرهای واحد و حکومت‌های محلی^۳، ۲۰۰۶: ۲). همچنین واژه‌هایی مانند دیپلماسی شهر به شهر، دیپلماسی شهرداری و دیپلماسی شهروندی به کار برده شده‌اند تا نقش

1 Pluijm

2 Melissen

3 UCLG

شهرها را در فراهم‌سازی بسترهای وجهه بین‌المللی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی نشان دهند (آکوتو، ۲۰۱۳: ۲۰). با توجه به رشد ساختارهای تصمیم‌گیری محلی در عرصه بین‌الملل در عصر جهانی‌شدن، شهرها به دلیل عوامل اقتصادی، فرهنگی یا سیاسی در پی ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی هستند تا به‌وسیله مشارکت در مواجهه با فرصت‌ها و چالش‌های جهانی، موقعیت جهانی خود را ارتقا بخشند و در حکمرانی جهانی نقشی قابل توجه ایفا کنند (توحید فام و دلیلی، ۱۳۹۵: ۳۱۴).

براساس دیدگاه پایه، دیپلماسی شهری مجموعه‌ای از ابزارها، سیاست‌گذاری‌ها و فرآیندها، نهادها و ترتیبات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است که شهرها و مدیریت‌های شهری از آن‌ها برای کنترل کشمکش‌ها و تقویت همکاری‌های بین‌المللی استفاده می‌کنند تا به منافع شهری و شهروندی مشترک دست یابند. هدف از این ابزارها برقراری زیست فضای شهری پایدار، ایجاد فضایی امن، دموکراتیک و پر رفاہ و سرشار از نشاط و آزادی حقوق بشری برای شهروندان داخلی و جهانی است. بر اساس این، سیاست دیپلماسی شهری با تمرکز بر شش مضمون راهبردی از قبیل امنیت شهری، توسعه شهری، اقتصاد شهری، شبکه شهری، نمایندگی شهری، فرهنگ شهری دنبال می‌گردد (پلویم، ۲۰۰۷: ۹).

دیپلماسی شهری از این منظر اهمیت دارد که ایفای نقش فعال در این حوزه می‌تواند به تقویت قدرت ملی و وزن ژئوپلیتیکی کشورها منجر شود. این تقویت وزن ژئوپلیتیک، به‌نوبه خود اعتبار بین‌المللی و جایگاه کشورها را در نظام جهانی ارتقا می‌دهد. با بهبود موقعیت و منزلت در عرصه ژئوپلیتیک، دامنه نفوذ جغرافیایی افزایش می‌یابد و این امر می‌تواند فرآیندهای تصمیم‌گیری در سطوح منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را تحت تأثیر قرار دهد. در نتیجه، تداوم این روند به تقویت دوباره قدرت ملی و وزن ژئوپلیتیک کشور منجر می‌شود و از این رو توجه به دیپلماسی شهری به‌ویژه در مدیریت شهری کلان ناحیه‌ها ضرورت دارد.

دیپلماسی شهری می‌تواند به برقراری صلح بین‌المللی، توسعه اقتصادی نواحی شهری و بهره‌گیری از تجارب موفق در زمینه حقوق شهروندی و رفاہ عمومی کمک و نقشی مکمل برای دیپلماسی رسمی دولت مرکزی ایفا کند. اهداف این رویکرد شامل تقویت و حفظ دموکراسی شهری، توسعه شهری و دفاع از حقوق شهروندی است و راهکارهای اجرایی آن، که باید توسط مدیریت‌های شهری جهان‌شمول به کار گرفته شوند، شامل همکاری بین‌المللی برای تقویت هم‌زیستی شهری، پیشگیری از خشونت و جرم شهری و تقویت همبستگی و شهروندی شهری است که به‌طور عام و

جهان شمول تعریف می‌شود. بنابراین می‌توان به مهم‌ترین اثرات و پیامدهای مثبت دیپلماسی شهری اشاره کرد: معرفی توانمندی‌های مشارکتی برای همکاری، فراهم کردن فضای مناسب برای تعاملات، افزایش نفوذ و حضور شهرهای کوچک در کنار شهرهای بزرگ جهان، تولید و توزیع دانش تخصصی و هنجارسازی برای حکومت‌های محلی. (درودی و پیمانی، ۲۰۱۳: ۷۲۰).

امروزه دیپلماسی شهری، بیشتر اهداف اقتصادی را در اولویت قرار می‌دهد. این ارتباط از طریق مکانیسم‌های مشخصی از قبیل:

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: شهرها به‌طور فعال با ارائه بسته‌های تشویقی، ایجاد مناطق ویژه اقتصادی و بازاریابی مستقیم، برای جذب شرکت‌های چندملیتی با یکدیگر رقابت می‌کنند؛ تسهیل تجارت و صادرات: سازمان‌دهی هیأت‌های تجاری برای یافتن بازارهای جدید برای کالاهای محلی و تسهیل ارتباط میان کسب‌وکارهای داخلی با شرکای بین‌المللی. تقویت برند شهری: ساختن یک هویت جهانی قدرتمند و جذاب برای شهر که آن را به‌عنوان مکانی ایده‌آل برای سرمایه‌گذاری، کار، تحصیل و زندگی معرفی کند. این برندینگ به جذب استعدادهای جهانی و شرکت‌های نوآور کمک شایانی می‌کند؛ رونق گردشگری: استفاده از روابط بین‌المللی، میزبانی رویدادها و خواهرخواندگی‌ها برای افزایش تعداد گردشگران که منجر به درآمدزایی مستقیم برای هتل‌ها، رستوران‌ها و سایر کسب‌وکارهای خدماتی می‌شود (غفاری، ۱۴۰۴). بنابراین یکی از ابزارهایی که شهرها برای اهداف خود پیگیری می‌کنند، عبارت از خواهرخواندگی شهری است.

۲-۳. خواهرخواندگی شهرها

دیپلماسی شهری به‌عنوان یکی از ابزارهای مدیریت کلان‌شهرها برای ورود به عرصه‌های فراملی شناخته می‌شود. این دیپلماسی باعث می‌شود مدیریت شهری با فعال شدن در عرصه‌های فراملی و ارتباط با دیگر شهرهای جهان و شرکت‌های چند ملی، به‌عنوان ابزار خدمت به مسائل شهری عمل کند. یکی از مهم‌ترین مصادیق همکاری بینا-شهری، خواهرخواندگی شهرها است. پیمان خواهرخواندگی بین شهرها، رابطه دوستانه و هدفمندی به‌منظور تبادل اطلاعات و تجربیات و توسعه مناسبات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، شهری، فنی و سیاسی میان دو جامعه شهری مشابه خارجی است (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۶۸).

شهرهای تاریخی برای حفظ و حراست از زمینه‌های تاریخی و فرهنگی مشترک، اقدام به ایجاد رابطه‌ای غیرمتمرکز از طریق انعقاد قراردادی به نام خواهرخواندگی

می‌کنند و با اعزام گروه‌های کارشناسی از تجربیات یکدیگر بهره می‌گیرند تا در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، عمرانی و دیگر حوزه‌ها با یکدیگر همکاری و زمینه را برای تعمیق روابط بین‌شهرها فراهم کنند. خواهرخواندگی یک پیمان همکاری بلندمدت و رسمی دو شهر است که بین شهرداران دو شهر برای ایجاد همبستگی و اتحاد انسانی و فرهنگی منعقد می‌شود. معمولاً برای دستیابی به این توافق، دو شهر باید دارای تشابهات و منافع، خصوصیات و وجوه مشترک باشند؛ مثلاً هر دو شهر تاریخی و باستانی یا علمی و دانشگاهی یا گردشگری یا بندری بودن یا داشتن نمادهای مشترک. این اشتراک، زمینه و انگیزه لازم را برای خواهرخواندگی فراهم می‌کند. به این ترتیب، پیمان خواهرخواندگی میان شهرهایی امضا می‌شود که از ویژگی‌های تاریخی و فرهنگی مشابه و نمادهای مشترک برخوردار باشند تا از ظرفیت‌های یکدیگر در پیشبرد اهداف علمی، فنی، گردشگری و هم‌سو با آن‌ها استفاده کنند. هدف از این سازوکار تقویت تعاملات بین‌المللی و تسهیل همکاری‌های میان شهری است که می‌تواند به توسعه پایدار و ارتقاء ظرفیت‌های محلی منجر شود. پایداری این روابط از طریق پروژه‌های مشترک و تبادل کارشناسان و دانش فنی تأمین می‌شود و می‌تواند به ایجاد شبکه‌ای از شهرهای هم‌سو و هم‌افزا منجر گردد.

دیپلماسی شهری به‌عنوان یکی از شاخه‌های نوین دیپلماسی عمومی، نقش مهمی در گسترش ارتباطات فرامرزی بین شهرها ایفا می‌کند و «خواهرخواندگی» یکی از ابزارهای کلیدی آن است. در چارچوب خواهرخواندگی، دو شهر با پیش‌زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی یا تاریخی متفاوت توافق می‌کنند تا در مسایلی از قبیل مدیریت شهری، گردشگری، آموزش، فرهنگ، محیط زیست و اقتصاد محلی همکاری نزدیک‌تری داشته باشند. این سازوکار به‌عنوان مسیری غیررسمی، اما کارآمد در جهت تقویت پیوندهای مردمی، ایجاد پروژه‌های مشترک و اشتراک‌گذاری تجربه‌های مدیریتی فراهم و به کشورها کمک می‌کند روابط خود را از سطح دولتی به سطح جامعه و نهادهای شهری گسترش دهند. دیپلماسی شهری همچنین امکان می‌دهد ظرفیت‌های محلی هر شهر، مانند صنایع خلاق، فناوری‌های شهری، حمل‌ونقل هوشمند یا گردشگری پایدار را در همکاری‌های بین‌المللی وارد کند. برخلاف دیپلماسی دولتی که اغلب تحت تأثیر ملاحظات کلان سیاسی قرار دارد، روابط میان شهرداری‌ها معمولاً انعطاف‌پذیر، غیرسیاسی‌تر و سریع‌تر پیش می‌رود. به همین دلیل بسیاری از پروژه‌های عملی از قبیل سامان‌دهی پسماند، توسعه حمل‌ونقل پاک،

تبادلات فرهنگی از طریق شبکه‌های خواهرخواندگی زودتر به نتیجه می‌رسند و اثر ملموس‌تری بر کیفیت زندگی شهروندان می‌گذارند (لفل، ۲۰۲۱: ۱۸۵-۱۸۳).

علاوه بر این، خواهرخواندگی می‌تواند به بستری برای تقویت روابط اقتصادی محلی تبدیل گردد. برگزاری نمایشگاه‌های مشترک، معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری، ایجاد شبکه‌های گردشگری دو سویه و همکاری میان اتاق‌های بازرگانی شهری از جمله خروجی‌های رایج این نوع دیپلماسی است. بسیاری از شهرها با استفاده از این ارتباطات توانسته‌اند برند شهری خود را تقویت کرده، دسترسی به بازارهای جدید پیدا کنند و به الگویی برای همکاری‌های چندسطحی میان کشورها تبدیل شوند. بنابراین دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی نه تنها ابزارهای فرهنگی، بلکه اهرم‌های اقتصادی و مدیریتی برای تعمیق روابط بین‌المللی برای کشورها محسوب می‌شود.

۳-۳. پیشینه تعاملات ایران-قرقیزستان

منطقه آسیای مرکزی در مرکز قاره آسیا واقع شده و از غرب به دریای خزر، از شرق به چین، از شمال به خط تقسیم آب‌های حوضه رودهای اورال-ایرتیش و دشت‌های جنوبی روسیه و از جنوب به ایران و افغانستان محدود می‌شود. در نگاه نخست، منطقه غالباً به‌عنوان یک فضای زمینی محصور دیده می‌شود که با وجود این، از مسیر همسایگان خود به جامعه جهانی و دریاهای آزاد مرتبط می‌شود. هر کشور از آسیای مرکزی پتانسیل‌های ویژه‌ای دارد: قزاقستان با وسعت فراوان، منابع عظیم نفت و گاز و اورانیوم؛ ازبکستان با موقعیت مرکزی بین رودهای سیحون و جیحون و هویت اسلامی؛ ترکمنستان با منابع فراوان نفت و گاز؛ قرقیزستان با منابع کانی و معدنی و ظرفیت صنعت توریسم؛ و تاجیکستان با منابع آبی و زغال‌سنگ (بهمن، ۱۳۸۹: ۲۷-۱۹).

ایران از دیرباز با منطقه آسیای مرکزی رابطه‌ای عمیق و چندلایه داشته است. در دوره‌های مختلف تاریخی، این منطقه تا حدی تحت تسلط یا نفوذ نهادهای ایرانی بوده و پیوندهای تاریخی، فرهنگی، تمدنی، ادبی و زبانی میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی گسترده است. از جمله اشتراکات منطقه می‌توان به تجربه زندگی تاریخی در چارچوب ساختارهای سیاسی ایران از دوران هخامنشی تا صفوی و همچنین نقش محوری اسلام در ایجاد پیوندهای مشترک، وجود زبان فارسی و دیگر وجوه مشترک اشاره کرد.

ایران از منظر جغرافیایی دارای مسیرهای کارایی برای کریدورهای ترابری و دسترسی به آب‌های آزاد است و کشورهای آسیای مرکزی به‌طور گسترده به این

دسترسی وابسته‌اند. موقعیت ژئوپلیتیک ایران به‌عنوان مسیر انتقال انرژی از آسیای مرکزی به بازارهای جهانی، به‌ویژه از طریق خلیج فارس، رویکردهای استراتژیک این کشورها را به سمت تعامل با ایران تقویت می‌کند. همچنین این گزینه می‌تواند به کاهش وابستگی ژئوپلیتیک آسیای مرکزی به روسیه بیانجامد که با حمایت برخی کشورهای اروپایی نیز روبه‌روست. علاوه بر مزیت‌های جغرافیایی برای ایران، ویژگی‌های منطقه‌ای آسیای مرکزی نیز می‌تواند برای ایران منافع متقابلی فراهم کند. از منظر فرصت‌های متقابل، سه محور کلیدی برای تقویت همکاری با ایران به‌عنوان راهبردی برای اقتصاد و امنیت منطقه مطرح است: (۱) احیای جاده ابریشم، (۲) دسترسی زمینی به شرق دور و جنوب شرق آسیا، (۳) دسترسی به چین بدون عبور از مسیر هند و (۴) استفاده از بازارهای آسیای مرکزی (حافظ نیا و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۱۹).

کشور قرقیزستان به پایتختی بیشکک و در سال ۲۰۲۴ دارای جمعیت ۷ میلیون و ۱۶۲ هزار نفر و در حال حاضر بیشکک یک مرکز فرهنگی، علمی و مالی است. در این شهر فرهنگستان ملی علوم، ۹ پژوهشگاه، ۱۸ دانشگاه و ۹ آکادمی تخصصی همچنین اسلام‌شناسی و ... فعالیت می‌کنند. بیشکک حدود ۵۸ درصد مجموع تولیدات قرقیزستان را به خود اختصاص داده است. در اطراف این شهر مرکز تجاری آسیای میانه و نقطه اتصال روسیه، قزاقستان و چین محسوب می‌شود. بیشترین جمعیت کشور قرقیزستان را مسلمانان اهل تسنن حنفی تشکیل می‌دهند که سهم ۸۰ درصدی از کل جمعیت این کشور را به خود اختصاص داده‌اند. در شهر بیشکک بیش از ۲۰ پارک وجود دارد. موزه‌های تاریخ، هنرهای تجسمی، حیات‌وحش، باستان‌شناسی، معادن و زمین‌شناسی فعال‌اند.

روابط جمهوری اسلامی ایران و قرقیزستان طی سال‌های اخیر بر پایه دوستی، احترام متقابل و اراده مسؤولان دو کشور برای گسترش روابط فی‌مابین استوار بوده است. با فروپاشی شوروی، نخستین ارتباط قرقیزستان با جمهوری اسلامی ایران با سفر وزیر امور خارجه قرقیزستان به ایران در سال ۱۳۷۰ ه.ش آغاز شد. در بیستم اردیبهشت ۱۳۷۱، موافقت‌نامه‌ای برای برقراری روابط بین دو کشور به امضا رسید که معاونان وزارت امور خارجه دو کشور آن را به تصویب رساندند. در مهرماه همان سال، سفارت ایران در بیشکک، پایتخت قرقیزستان، فعالیت خود را آغاز کرد. در سال ۱۳۷۵، سفارت قرقیزستان در تهران افتتاح شد. سفر عسگر آقاییف، رئیس‌جمهور اسبق قرقیزستان، به ایران در اواخر خرداد سال ۱۳۷۲، نقطه عطف و آغاز فصل تازه‌ای در روابط سیاسی دو کشور محسوب می‌شود که از دستاوردهای آن می‌توان به امضای

هفت سند در زمینه‌های مختلف اقتصادی و سیاسی اشاره کرد. موافقت‌نامه فرهنگی بین دو کشور نیز در سال ۱۳۷۲ به امضا رسید و پس از یک وقفه طولانی، رایزنی‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۸ در بیشکک آغاز شد. تاکنون نیز روابط فرهنگی میان دو کشور از روند مطلوبی برخوردار بوده و بر پایه همان موافقت‌نامه که قابلیت تمدید دارد، ادامه یافته است (<http://bishkek.icro.ir>).

در سال ۲۰۰۰ هم‌زمان با سفر آقایف رئیس‌جمهور قرقیزستان به تهران موافقت‌نامه علمی، آموزشی و فرهنگی بین وزرای فرهنگ دو کشور به امضا رسید. در این موافقت‌نامه موارد زیادی از همکاری‌های علمی- فرهنگی مانند تقویت زبان فارسی در دانشگاه‌های قرقیزستان، تبادل اطلاعات علمی و بررسی مدارک علمی دانشگاهی بین دو کشور پیش‌بینی شده است که لزوم همکاری هرچه بیشتر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای اجرای تمامی مفاد آن را می‌طلبد. در اردیبهشت سال ۱۳۸۱ با سفر سید محمد خاتمی رئیس‌جمهور وقت ایران به قرقیزستان فعالیت‌های دو طرف دچار روند صعودی شد و اقداماتی از این قبیل انجام گرفت: تأسیس مؤسسه اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی در دانشگاه علوم انسانی، افتتاح مرکز ادبیات فارسی فردوسی، اعزام دانشجویان زبان فارسی به ایران جهت شرکت در دوره آموزشی زبان فارسی، اعزام محققان قرقیزی برای شرکت در سمینارهای متعدد علمی در ایران و غیره (بهرامی، ۱۳۸۸: ۴۹).

ترانزیت، مجموعه فعالان اقتصادی در صنعت حمل‌ونقل بار و مسافر را به بهبود کارایی و افزایش بهره‌وری برای ارائه نرخ‌های قابل رقابت در عرصه منطقه‌ای و جهانی وادار می‌سازد. کشوری که امکان ترانزیت برای محموله‌های دیگر کشورها را فراهم می‌کند، هم خود استفاده می‌برد و هم محموله را از مسیری مناسب‌تری به مقصد می‌رساند و به دیگران هم نفع خواهد رساند. با توجه به اهمیت این موضوع، جمهوری قرقیزستان از اعضای سازمان تجارت جهانی است و سالانه بیش از یک هزار دستگاه کامیون، کالاهای این کشور را از طریق قلمرو جمهوری اسلامی ایران حمل می‌کنند. ایجاد «کریدور حمل‌ونقلی چهارجانبه» میان قرقیزستان، تاجیکستان، افغانستان و جمهوری اسلامی ایران، با همکاری سازمان همکاری‌های اقتصادی (اگو) در اجلاس اسفندماه سال ۹۰ در افغانستان، دو کشور موافقت کردند تمام تلاش‌های لازم را برای راه‌اندازی هرچه سریع‌تر این کریدور حمل‌ونقلی از طریق قلمرو کشورمان، با هدف ایجاد تسهیلات بیشتر برای دسترسی کشورهای آسیای مرکزی و افغانستان به بنادر واقع در خلیج فارس و اروپا، به کار گیرند» (بی‌نام، ۱۳۹۱: ۴۱).

سند همکاری بلندمدت میان دو کشور، در جریان سفر رسمی حسن روحانی، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران به بیشکک نهایی شد. در نقشه راه همکاری‌های ایران و قرقیزستان که برای یک دوره ۱۰ ساله زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۵ هجری شمسی برابر با ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۶ میلادی تدوین شده، مسیرهای توسعه سریع همکاری‌های دو کشور در بخش‌های «سیاسی»، «تجاری و اقتصادی»، «نیرو و صنعت»، «حمل‌ونقل و ارتباطات»، «کشاورزی و صنایع تبدیلی»، «همکاری‌های استانی»، «فرهنگی و بشردوستانه، علمی و فنی، گردشگری و حوزه بهداشت» و «امنیت و مبارزه با بلایای طبیعی و حفاظت محیط زیست» هدف‌گذاری شده است (www.iras.ir).

۴. یافته‌های پژوهش

دیپلماسی شهری به‌عنوان شکلی نوین از دیپلماسی عمومی در عصر جهانی‌شدن، ابزارهایی است که از طریق بازیگران شهری، به‌ویژه شهرداری‌ها، با کنشگران هم‌رتبه تعامل می‌کند. شهرداری‌ها به‌عنوان متولیان اصلی دیپلماسی شهری می‌توانند مانند سایر نهادهای غیردولتی در جهت دستیابی به حداکثر منافع در روابط دیپلماتیک، ارتقاء تعامل‌های بین‌المللی، حل‌وفصل مسائل شهری و رونق و توسعه اقتصاد شهری نقش مؤثری ایفا کنند. به‌طور کلی، کارکرد اصلی دیپلماسی شهری برقراری روابط بلندمدت با مردم کشورهای خارجی است تا شرایط درک متقابل و شناسایی ارزش‌ها و منافع مشترک و بستر لازم برای پذیرش سیاست‌ها و کنش‌های کشور عامل از سوی کشور هدف فراهم شود. از این رو، به نظر می‌رسد این نوع دیپلماسی بیش از هر چیز بر نفوذ و گفت‌وگو با توده‌های مردم فراتر از مرزها متمرکز است و به توسعه و گسترش ارتباطات میان شهروندان و نهادهای یک کشور با هم‌تایان آن‌ها در خارج از کشور می‌انجامد (وینن، ۲۰۱۰: ۱۵).

۴-۱. فرصت‌های پیش روی دیپلماسی شهری جمهوری اسلامی با قرقیزستان
پیمان خواهرخواندگی بین شهرهای ایران و قرقیزستان را می‌توان به تهران-بیشکک، مشهد-اوش، قزوین-بیشکک، مازندران-ایسیکول امضا شده است، اشاره نمود. مواردی که به‌عنوان فرصت‌های بین دو کشور بتوان شناسایی کرد و تاکنون مورد استفاده قرار گرفته است، به شرح زیر می‌توان نام برد.

۴-۱-۱. اشتراکات تاریخی - فرهنگی

تأکید بر اشتراکات فرهنگی و عدم برجسته‌سازی نقاط افتراق می‌تواند به تقویت دیپلماسی کشور کمک کند. ایران با کشورهای حوزه آسیای مرکزی دارای اشتراکات

تاریخی- تمدنی و فرهنگی می‌باشد. اشتراکات فرهنگی و تاریخی ایران با کشورهای آسیای مرکزی به عمق تاریخ برمی‌گردد. در گذشته، قلمروهای واحد جغرافیایی این منطقه موجب شده بود تا رویکردهای اقتباسی از فرهنگ و آداب و رسوم ایرانی در میان این کشورها نمود یابد. شکل‌گیری سلسله‌های ایرانی طاهریان، صفاریان، سامانیان، آل‌بویه، غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان، مردمان این منطقه را به همراه ایرانیان در درون یک دولت واحد قرار داده و باعث شکل‌گیری هویت مشترک در بین مردمان این مناطق گردیده است. نمایش و ترویج ارزش‌های فرهنگی مشترک ایران با ملت‌های همسایه و آسیای مرکزی و تأثیرگذاری بر نخبگان علمی- فرهنگی کشورها و همچنین فراهم ساختن بستر و زمینه لازم برای برقراری تماس با افکار عمومی این کشورها از جمله مواردی هستند که با به‌کارگیری هویت و تمدن ایرانی می‌توانند به تقویت دیپلماسی عمومی کشور کمک کنند. این مؤلفه در بعد خارجی به دلیل تقویت عناصر تمدن ایرانی همچون اسطوره‌ها، آیین‌های کهن، زبان و فرهنگ به‌ویژه در مناطقی که در حوزه تمدن ایران قرار دارند می‌تواند موجب همبستگی بیشتر میان مردمان این منطقه شود. از جمله مهم‌ترین آیین‌های ایرانی که در جهت تقویت وجهه ایرانی و قدرت نرم ایران در جهان مناسب است، نوروز و ... می‌باشد.

۴-۱-۱. نوروز: نوروز، این آیین کهن ایرانی، در سراسر کشورهای آسیای مرکزی و بسیاری دیگر از کشورها گرامی داشته می‌شود و ظرفیت چشم‌گیری برای تقویت تعاملات منطقه‌ای دارد. اهمیت این جشن فرهنگی به حدی است که تقاضای ثبت نوروز به‌عنوان میراث غیرملموس، به‌صورت مشترک از سوی کشورهای ایران، هند، افغانستان، آذربایجان، عراق، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، ترکمنستان و ازبکستان ارائه شده است. برگزاری رویدادهای مشترک نوروزی، سازمان-دهی جشنواره‌های فرهنگی و تشویق همکاری‌های اقتصادی مرتبط با این جشن، از جمله اقداماتی است که می‌تواند پیوندهای ایران و کشورهای منطقه را مستحکم‌تر کرده و زمینه را برای تعاملات گسترده‌تر فراهم کند (رحیمی، ۱۴۰۳).

۴-۱-۲. مراکز و نمایشگاه‌های فرهنگی: فعالیت‌های مرکز ایران‌شناسی فردوسی کتابخانه ملی قرقیزستان، نمایشگاه عکس «تهران امروز» در مرکز ایران-شناسی و ادبیات فارسی فردوسی کتابخانه ملی قرقیزستان در مرداد ۱۴۰۴؛ برگزاری نمایشگاه کتاب، صنایع دستی و عکس «تاریخ و فرهنگ ایران؛ ایران امروز» در سال ۱۴۰۱ در دانشگاه بین الملل قرقیزستان.

۴-۱-۳. زبان فارسی: زبان فارسی حامل مؤلفه‌های هویتی و فرهنگی است که می‌تواند بر روندهای اجتماعی و سیاسی آسیای مرکزی اثر بگذارد. این زبان نه تنها وسیله‌ای برای تبادل دانش و اطلاعات است، بلکه بخشی از میراث تاریخی مشترک کشورهای آسیای مرکزی محسوب می‌شود. کرسی‌ها و مراکز ایران‌شناسی و آموزش زبان و ادبیات فارسی می‌تواند به یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های فرهنگی و دیپلماسی عمومی ایران در روسیه، آسیای مرکزی و قفقاز تبدیل شود. اما با وجود ظرفیت بسیار ارزشمند ایران‌شناسی و آموزش زبان و ادبیات فارسی در این مناطق و نیز حمایت‌های مادی و معنوی که نهادهای مختلفی مانند وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اطلاعات (معاونت زبان فارسی و ایران‌شناسی در معاونت گسترش زبان فارسی و ایران‌شناسی در خارج از کشور)، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (رایزنی‌های فرهنگی ایران در منطقه)، بنیاد سعدی و بنیاد ایران‌شناسی از کرسی‌ها و مراکز ایران‌شناسی در سه دهه گذشته داشته‌اند (کالچی، ۱۴۰۳)، عمده فعالیت‌های فرهنگی بین دو کشور در قالب اولین موافقت‌نامه در سال ۱۹۹۳، به اجرا درآمد. از جمله نخستین کوشش‌ها برای احیا و گسترش زبان فارسی در قرقیزستان می‌توان به کرسی زبان فارسی در دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه علوم انسانی بیشکک اشاره نمود که کار خود را با پذیرش ۱۰ دانشجو شروع کرد. آموزش زبان فارسی برای دانشجویان برخی رشته‌ها در دانشگاه بین‌الملل قرقیزستان نیز جداگانه مورد حمایت قرار می‌گیرد. هم‌زمان؛ اتاق‌های زبان فارسی با حمایت رایزنی فرهنگی در ۴ مدرسه بیشکک (مدرس شماره ۲-۲۸-۳۱-۵۱) نیز دایر و تجهیز شده و آموزش زبان فارسی در چهارچوب قوانین و مقررات جمهوری قرقیزستان؛ به‌عنوان زبان اختیاری به دانش‌آموزان علاقه‌مند این مدارس و از طریق مدرسان قرقیزی فارغ‌التحصیل از دانشگاه شهید بهشتی آموزش داده می‌شود. مورد دیگر در زمینه زبان فارسی می‌توان به دیدار رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در قرقیزستان اشاره داشت که وی با اشاره به تعاملات و همکاری‌های سازنده بین انستیتو تاریخ و مطالعات منطقه‌ای دانشگاه ملی قرقیزستان و رایزنی فرهنگی ایران گفت: طی یک سال گذشته روابط بسیار خوبی میان این انستیتو و رایزنی فرهنگی برقرار بوده و در طول این مدت، علاوه بر تعمیر اتاق و افتتاح اتاق ایران‌شناسی و زبان فارسی حافظ در این دانشگاه، شاهد برقراری آموزش زبان فارسی برای گروهی از دانشجویان رشته فرهنگ و مطالعات منطقه‌ای با تدریس خانم ملاحظت مامدوا و با حمایت بنیاد سعدی بودیم (سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ۱۴۰۴). همچنین برگزاری رویدادهایی مانند نمایش فیلم‌های مدرن و کلاسیک ایرانی برای مخاطبان و

اعضای انجمن زبان فارسی در کافه گلستان، راهاندازی پادکست‌هایی به زبان قرقیزی درباره فرهنگ ادبیات و هنر فارسی و ابتکارات آموزشی در زمینه آموزش زبان فارسی با هدف نزدیک‌تر کردن مردم به یکدیگر استفاده می‌شود (سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ب ۱۴۰۴).

۴-۱-۴. رسانه: یادداشت تفاهم همکاری در حوزه سینما میان ایران و قرقیزستان؛ حضور چهار تن از مشهورترین بلاگرهای طبیعت‌گرد قرقیزستان در ایران در سال ۱۴۰۴ به منظور ترویج فرهنگ و توریسم ایران هستند که قرار است بعد از بازگشت آن‌ها یک فیلم مستند کوتاه درباره ایران از دیدگاه جهانگردان قرقیز تهیه و قرار است آن در شبکه «تی‌وی-۱۵» پخش شود.

۴-۱-۲. موقعیت ژئوپلیتیک

منطقه آسیای مرکزی به‌عنوان میراث‌دار اقتصاد بزرگ جاده ابریشم و به‌عنوان پل ارتباطی میان اروپا و آسیای شرقی و همچنین میان شمال و جنوب قاره آسیا، امروز با کشف منابع غنی انرژی به نقطه عطف ژئوپلیتیک و اقتصادی تبدیل شده است. با توجه به محصور بودن این منطقه در خشکی، همسایگان و جامعه جهانی به‌طور مداوم به این منطقه و فرصت‌های آن وابسته‌اند. موقعیت ژئوپلیتیکی قرقیزستان می‌تواند برای ایران فرصتی فراهم کند تا به بازارهای اروپایی دسترسی یابد. از منظر ابزارها، ایران می‌تواند با انجام اقدامات زیر بهبود روند تعاملات اقتصادی با قرقیزستان و کل آسیای مرکزی را تسهیل کند: برقراری و تقویت روابط بانکی و مالی متقابل برای کاهش موانع پرداخت و تسویه‌های تجاری؛ رفع موانع مربوط به حمل‌ونقل مسافری و تجار بین دو کشور و تسهیل رفت‌وآمد از طریق کریدورهای ترانزیتی و گمرکی؛ برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای تجاری مشترک برای ایجاد فضای اعتماد و شناسایی فرصت‌های همکاری؛ برطرف نمودن موانع گمرکی و تعرفه‌ای و بهبود توافق‌های بازرگانی بین دو کشور؛ تسهیل مبادلات تجاری میان استان‌های خراسان (ایران) و اوش (قرقیزستان) به‌عنوان گام‌هایی برای توسعه همکاری‌های منطقه‌ای.

۴-۱-۳. ارزش‌های دینی

دین اسلام به‌عنوان یک عنصر هویت‌ساز، نقش مهمی در تحکیم روابط میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی دارد. این منطقه از گذشته‌های دور یکی از مراکز اصلی تمدن اسلامی بوده و دانشمندانی چون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی و فارابی از این منطقه برخاسته‌اند. با این حال، ظهور قرائت‌های افراط‌گرایانه از اسلام و سیاست‌های هویت‌ساز

کشورهای منطقه، چالش‌هایی را برای تعامل ایران در این حوزه ایجاد کرده است. در این میان، ترویج قرائت میانه‌رو و تمدنی از اسلام، می‌تواند به تقویت پیوندهای فرهنگی و مقابله با روایت‌های افراط‌گرایانه در منطقه کمک کند. اسلام در آسیای مرکزی، به‌ویژه از منظر روایت ایرانی، بر ارزش‌های اسلام متساهل و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز تأکید ویژه‌ای دارد که نشان‌دهنده قابلیت این دین در ساختن پل‌های ارتباطی میان فرهنگ‌ها و اقوام گوناگون است. این روایت، اسلام را به‌مثابه دینی معرفی می‌کند که اصول اخلاقی و معنوی را گسترش داده و به دنبال شکل‌دهی به فضایی پر از احترام و همکاری میان اقوام با زبان‌ها و باورهای متفاوت است. بنابراین زبان فارسی و دین اسلام به‌عنوان قاب‌هایی راهبردی عمل می‌کنند. به دلیل غالب بودن دین اسلام در هر دو کشور می‌توان از این ظرفیت در جهت ارتقاء توان دیپلماسی یکدیگر استفاده کرد. اکثریت مردم مسلمان و پیرو مذهب حنفی هستند و بیشتر شیعیان قرقیزستان شیعه آذری می‌باشند. چنانکه رئیس‌جمهور وقت قرقیزستان سورانبای جن بیگ اف در آیین افتتاح مسجد مرکزی در بیشکک در شهریور ۱۳۹۷ سخنرانی افتتاح بیان داشت: تعداد مساجد در قرقیزستان نسبت به مدارس عمومی زیاد است... تعداد مساجد هرچه بیشتر شود، تعداد کودکان راست‌گو و مؤمن نیز زیاد خواهد شد. تعداد مساجد موجود ۲۶۶۹ و تعداد مدارس ۱۲۵ باب می‌باشد.

۴-۱-۴. پیشرفت‌های علمی

ظرفیت و پتانسیل‌های علمی- فناوریانه ج.ا. ایران نسبت به کشورهای آسیای مرکزی و خصوصاً قرقیزستان چشم‌گیر و برجسته است و سیاست‌گذاران کشور باید از ظرفیت دیپلماسی علمی در این کشورها خصوصاً قرقیزستان نهایت استفاده را ببرند (کولای و روا، ۱۳۹۷: ۱۱۶).

برای بهبود همکاری‌های علمی بین دو شهر می‌توان به موارد زیر اشاره داشت: گسترش همکاری‌های دانشگاهی، اعطای بورس‌های تحصیلی و تحقیقاتی، گسترش کلاس‌های آموزش زبان فارسی و تقویت آن در دانشگاه‌های بیشکک، برگزاری سمینارهای متعدد علمی و فرهنگی در خصوص مشاهیر فرهنگ و ادب فارسی، تعاملات فناوری شرکت‌های دانش‌بنیان ایرانی در زمینه‌های پزشکی، کشاورزی با قرقیزستان. در حال حاضر در چند دانشگاه قرقیزستان از جمله دانشگاه دولتی بیشکک؛ دانشگاه دولتی اوش و دانشگاه اسلاویانی با حمایت رایزنی فرهنگی ج.ا. ایران و نمایندگی بنیاد سعدی در قرقیزستان مراکز ایران‌شناسی و اتاق‌های ایران دایر بوده و زبان فارسی به‌عنوان زبان اصلی؛ زبان اول و یا زبان دوم به دانشجویان رشته‌های مرتبط

آموزش داده می‌شود (<https://bishkek.mfa.ir/portal/generalcategoryservices/4876>). همچنین می‌توان به قرارداد راه‌اندازی رشته‌های ایران‌شناسی و زبان‌شناسی در دانشگاه ملی قرقیزستان اشاره داشت.

۴-۱-۵. اقتصادی

هر دو کشور از ابتدای پیمان‌های خواهرخواندگی با یکدیگر دارای روابط تجاری بوده‌اند. چنانکه براساس داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۴۰۴-۱۳۷۳ ارزش دلاری واردات و صادرات دو کشور ارائه داده است. چنانکه حجم کل واردات از قرقیزستان معادل ۲۸۹۳۹۶۴۸۸ میلیون دلار بوده است و ارزش دلاری صادرات ایران به قرقیزستان معادل ۱۹۱۵۴۱۳۰۸۹ میلیارد دلار می‌باشد.^۱ بیشتر میزان واردات ایران از قرقیزستان حبوبات، پنبه و کلر پتاسیم و بیشترین میزان صادرات ایران به این کشور صیفی‌جات و سبزی‌جات، خرما و مرکبات شمال کشور و ... بوده است. در زمینه ارتباط با واردات و صادرات دو کشور، گمرکات و مناطق مشهد، سرخس، منطقه آزاد تجاری انزلی، صادرات بیشتری را انجام می‌دهند. این اعداد و ارقام تجاری نمایان‌گر، میزان کم مبادلات تجاری دو کشور با یکدیگر می‌باشد.

جدول ۱. حجم مبادلات تجاری ایران-قرقیزستان (میلیون دلار)

سال	واردات ایران	صادرات ایران	سال	واردات ایران	صادرات ایران
۱۳۷۳	۵۷۸۸۹۴۸	۳۰۲۹۶۰۳۹	۱۳۸۹	۱۲۱۴۲۰۷۹	۴۰۱۸۵۴۲۲
۱۳۷۴	۷۳۴۹۷۲۱	۳۴۷۲۴۱۳۷	۱۳۹۰	۴۷۷۷۲۸۷	۴۰۱۰۱۷۹۸
۱۳۷۵	۲۷۲۵۱۲۸۰	۳۲۳۰۰۴۰۳	۱۳۹۱	۵۷۶۲۶۷۸	۴۳۲۸۰۵۹۳
۱۳۷۶	۱۳۱۵۹۰۲۶	۲۰۸۷۷۲۸۹	۱۳۹۲	۴۰۸۴۷۶۰	۴۱۸۶۰۱۷۴
۱۳۷۷	۱۴۲۳۳۱۱۷	۱۲۲۱۰۵۴۳	۱۳۹۳	۳۸۴۵۶۵۴	۳۷۵۸۸۸۶۷
۱۳۷۸	۱۰۹۵۸۸۷۱	۱۸۱۲۴۵۳۷	۱۳۹۴	-	-
۱۳۷۹	۲۰۸۵۹۲۳۵	۲۰۳۴۶۵۰۰	۱۳۹۵	-	-
۱۳۸۰	۱۱۶۱۱۵۱۱	۱۶۷۹۶۲۷۰	۱۳۹۶	۶۰۵۵۸۸۷	۳۸۶۸۲۳۰۹
۱۳۸۱	۸۶۸۷۹۳۰	۲۲۵۹۹۶۰۵	۱۳۹۷	۱۱۵۸۱۳۱۷	۳۴۷۹۲۵۷۹

^۱ داده‌های آماری گمرک ج.ا. ایران در سال‌های ۹۴ و ۹۵ میزان ارقام تجاری دو کشور را ذکر نکرده است. چون در سال ۹۴، صرفاً ۵۰ کشور ابتدایی مراودات تجاری ذکر شده است و در سال ۹۵ تعداد ۱۵ کشور عمده تجاری را بیان کرده‌اند.

۶۵۵۲۰۹۷۲	۱۱۲۹۲۸۳۵	۱۳۹۸	۳۰۰۶۶۱۵۹	۷۶۴۱۹۵۵	۱۳۸۲
۴۵۹۷۷۹۸۶	۵۴۴۲۱۴۵	۱۳۹۹	۲۷۸۵۱۳۶۶	۴۶۳۹۸۷۰	۱۳۸۳
۷۸۸۹۱۶۵۹	۲۹۸۲۳۴۴	۱۴۰۰	۳۱۵۷۶۶۰۵	۶۷۳۳۷۷۸	۱۳۸۴
۷۱۱۰۴۱۸۲۰	۸۴۱۷۵۸۹	۱۴۰۱	۴۶۶۵۹۲۱۴	۱۶۳۱۶۰۵۱	۱۳۸۵
۸۱۳۰۸۶۸۶	۵۶۸۸۶۵۶	۱۴۰۲	۴۷۱۰۷۶۷۲	۱۹۸۴۱۲۲۷	۱۳۸۶
۱۱۲۸۸۹۹۳۴	۳۲۴۳۴۲۸	۱۴۰۳	۴۵۴۶۵۲۳۰	۱۸۱۰۶۲۴۹	۱۳۸۷
		۱۴۰۴			
۶۰۲۹۳۸۱۹	۳۰۲۰۷۶۰	(۷ ماه)	۴۵۹۹۴۹۰۴	۱۳۰۰۰۱۰۰	۱۳۸۸
(نخست)					
۱۹۱۵۴۱۳۰۸۹	۲۸۹۳۹۶۴۸۸	جمع کل			

منبع: گمرک ج.ا.ایران

از جمله اقدامات دو کشور برای بالا بردن میزان تبادلات تجاری در حوزه اقتصادی، می‌توان به منطقه آزاد چابهار اشاره کرد. چنانکه مدیرعامل منطقه آزاد چابهار در دیدار با کاردار قرقیزستان به منطقه آزاد چابهار اشاره دارد و از مسیرهایی که ج.ا.ایران به شدت بر آن تأکید دارد، کریدور قرقیزستان-تاجیکستان-افغانستان است که می‌تواند برای هر دو کشور بسیار مؤثر و سودمند باشد. (<https://freena.ir>). همچنین نمایشگاه اکسپو تهران در ۲۰۲۳، نمایشگاه اکسپو قرقیزستان در ۲۰۲۲ و ۲۰۲۵ برگزار شد که مسؤولان و سرمایه‌داران استان خراسان رضوی ایران در آن حاضر بوده‌اند. همچنین می‌توانیم به تفاهم‌نامه تأسیس «کمیته مشترک سرمایه‌گذاری ایرانی-قرقیزی» به ارزش ۵۰ میلیون یورو در سال ۲۰۲۵ که هدف آن توسعه همکاری‌های سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند «صنعت، انرژی، زیرساخت و سایر بخش‌های استراتژیک اقتصاد قرقیزستان» است (اژانس اخبار ملی قرقیزستان، ۲۰۲۵)

۴-۱-۶. توریسم

صنعت توریسم و گردشگری به یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های کشورها تبدیل شده است و می‌تواند در استحکام روابط دو کشور تأثیر بسزایی داشته باشد. هر دو منطقه ایران و آسیای مرکزی دارای ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های گوناگون گردشگری در زمینه‌های تاریخی، تفریحی، فرهنگی، طبیعی، پزشکی و... هستند و برای بهره‌مندی بیشتر از مواهب صنعت گردشگری به دنبال توسعه زیرساخت‌های خود و تبلیغات برای جذب گردشگران بیشتر هستند. اما تمرکز هر کدام از این کشورها برای جذب گردشگران

متفاوت است. قرقیزستان بیشتر روی جذب گردشگر در حوزه اکوتوریسم یا طبیعت‌گردی تمرکز کرده‌است. میان کشورهای آسیای مرکزی، ترکمنستان بالاترین میزان گردشگران را روانه ایران کرده که بیشتر به دلیل تجارت‌های مرزی و دیدار اقوام بوده است و پس از آن تاجیکستان قرار دارد و دیگر کشورهای آسیای مرکزی آمار چندان قابل توجهی از نظر آمار گردشگران ورودی به ایران ندارند. در این میان، اهالی منطقه آسیای مرکزی آگاهی چندان نیز از توانایی‌ها و جاذبه‌های گردشگری و امکانات ایران در حوزه گردشگری ندارند و متأسفانه تصور ذهنی بیشتر آنان از ایران، دیدگاهی است که در تولیدات رسانه‌های غربی ریشه دارد که عمدتاً دشمن ایران هستند و ایران را به‌عنوان کشوری درگیر بحران و عقب‌افتاده نشان می‌دهند. ایران به تمامی کشورهای آسیای مرکزی پرواز مستقیم دارد؛ در حال حاضر، از تهران به بیشکک و بالعکس هفته‌ای یک بار (صانعی، ۱۴۰۳). از جمله اقدامات انجام‌شده می‌توان به دیدار سفیر جمهوری قرقیزستان با وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران در آوریل ۲۰۲۵ اشاره کرد. در این جلسه طرفین بر افزایش توریست و برپایی نمایشگاه‌های دوجانبه میراث فرهنگی تأکید داشتند.

۵. نتیجه‌گیری

در دنیای به‌هم‌پیوسته امروز که با جریان سریع سرمایه، اطلاعات و استعدادها تعریف می‌شود، شهرها از بازیگران حاشیه‌ای به کنشگران اصلی در صحنه بین‌المللی تبدیل شده‌اند. در این میان، دیپلماسی شهری به‌عنوان مجموعه اقدامات و تعاملات فراملی شهرها برای تأمین منافع خود، از یک ابزار صرفاً فرهنگی یا سیاسی فراتر رفته و به یکی از قدرتمندترین بازیگران تبدیل شده است. یکی از این ابزارها دیپلماسی شهری است که شهرهای کشورهای جهان از این طریق به تحقق منافع خود اهتمام می‌ورزند. شهرها تحت تأثیر جهانی‌شدن قرار گرفته‌اند و علاوه بر نقش تاریخی مرکزیت تجارت و بانک‌داری، در عصر جهانی‌شده جدید با چهار کارکرد عمده روبه‌رو هستند: به‌عنوان مراکز فرمان‌دهی بسیار متمرکز در سازمان اقتصاد جهانی، نقاط کلیدی برای شرکت‌های مالی و خدمات تخصصی، پایگاه‌های تولید از جمله تولید و نوآوری در صنایع پیش‌تاز، بازاری برای محصولات و نوآوری‌ها. این شهرهای جهانی‌شده، تحت تأثیر جهانی‌شدن اقتصاد، فرهنگ و سیاست، گسترش و ایفای نقش بازیگران ملی را کاهش داده‌اند و براساس این روند، تصمیم‌های مدیریتی در سطح شهر به تصمیم‌های جهانی مرتبط یا وابسته شده‌اند. شهرها و مدیریت‌های شهری به‌منظور کاهش کشمکش‌ها از

ابزارهای گوناگون برای تقویت همکاری‌های جهانی بین‌شهری استفاده می‌کنند. هدف این کار ایجاد زیست‌فضای شهری پایدار و ایجاد فضایی امن، دموکراتیک و پرفراه و سرشار از نشاط و آزادی‌های بشری برای شهروندان داخلی و جهانی است.

در مجموع، دیپلماسی شهری و سازوکار خواهرخواندگی می‌تواند به یکی از مؤثرترین ابزارها برای تعمیق روابط ایران و قرقیزستان تبدیل شود؛ زیرا این نوع همکاری‌ها کم‌تر تحت تأثیر محدودیت‌های سیاسی یا ملاحظات سطح کلان قرار می‌گیرند و بیشتر بر نیازها و ظرفیت‌های واقعی شهرها تمرکز دارند. با توجه به مکمل بودن توانمندی‌های شهری دو کشور، از تجربه گسترده شهرهای ایران در مدیریت شهری، حمل‌ونقل، خدمات عمومی و گردشگری فرهنگی گرفته تا مزیت‌های قرقیزستان در گردشگری طبیعت، آموزش و برنامه‌ریزی پایدار به ایجاد یا تقویت پیوندهای خواهرخواندگی میان تهران، مشهد، مازندران، قزوین با شهرهایی مانند بیشکک و اوش می‌تواند بستر ارزشمندی برای تبادل تجربه و شکل‌گیری پروژه‌های مشترک فراهم کند.

از سوی دیگر، این نوع همکاری به توسعه اقتصادی محلی کمک کرده و زمینه‌ساز گسترش روابط مردمی و فرهنگی میان دو ملت می‌شود؛ موضوعی که مکمل روابط رسمی دولت‌ها است. برگزاری رویدادهای فرهنگی مشترک، توسعه مسیرهای گردشگری شهری-طبیعت، تبادل دانش فنی در حوزه مدیریت بحران، محیط زیست و حمل‌ونقل هوشمند و نیز همکاری میان اتاق‌های بازرگانی شهری می‌تواند روابط ایران و قرقیزستان را از سطح دولتی به سطح پایدار و اجتماعی ارتقا دهد. بنابراین، دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی نه تنها یک ابزار تکمیلی، بلکه یک مسیر عملی و کم‌هزینه برای تقویت واقعی روابط دوجانبه در شرایط فعلی محسوب می‌شود.

راهکارهای تقویت مناسبات شهری بین ایران و قرقیزستان:

فرهنگی:

- برگزاری نمایشگاه‌های دائمی کالاهای ایرانی در بیشکک و کالاهای قرقیزی در ایران؛
- برگزاری هفته‌های فرهنگی، جشنواره‌های فیلم، نمایشگاه‌های کتاب و هنر؛
- توسعه همکاری رسانه‌ای و تولیدات مشترک مستند.

اقتصادی:

- جایگاه ژئوپلیتیک مکمل: ایران در جنوب راه ابریشم و دارای دسترسی به خلیج فارس است و قرقیزستان در قلب آسیای میانه و نزدیک به اقتصادهای بزرگ منطقه از جمله چین و روسیه قرار دارد. همچنین می‌توان به ارتقاء همکاری بندری و ریلی با هدف اتصال عملیاتی بیشکک-بندرعباس اشاره داشت؛
- ظرفیت گسترده در انرژی، حمل‌ونقل و فناوری: نیاز قرقیزستان به فناوری‌های صنعتی، پزشکی و نیاز ایران به بازارهای جدید و مسیرهای ترانزیت باعث ارتباطات نزدیک‌تر به یکدیگر می‌شود؛
- معرفی پروژه‌های مشترک در انرژی‌های تجدیدپذیر (به‌ویژه برق‌آبی)، صنایع غذایی و گردشگری، حوزه معدن و فرآوری مواد معدنی، با استفاده از بخش خصوصی ایرانی و سرمایه‌گذاری دولت در این بخش.

علمی:

- تأسیس پارک فناوری مشترک با محوریت IT، کشاورزی هوشمند؛
- اجرای پروژه‌های مشترک در حوزه تجهیزات پزشکی و صنایع دانش‌بنیان؛
- بورسیه دانشجویان مسلمان قرقیزستانی در دانشگاه مذاهب اسلامی.

توریستی:

- برداشتن ویزای گردشگران، سرمایه‌گذاران جهت تسهیل روایت بین دو کشور؛
- همکاری در حوزه گردشگری طبیعی و مذهبی.

فهرست منابع

الف- فارسی

- احمدی پور، زهرا. قورچی، مرتضی. قادری حاجت، مصطفی (۱۳۹۱). «تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه حوزه نفوذ ژئوپلیتیکی»، فصل‌نامه جغرافیا و توسعه شهری. ۱: ۱۸۲-۱۵۷.
- بهرامی، مجتبی (۱۳۸۸). «جایگاه زبان فارسی در قرقیزستان»، دوماه‌نامه تحولات ایران و اوراسیا. شماره ۲۵.۴۷-۵۱.
- بهمن، شعیب (۱۳۸۹). «جمهوری اسلامی ایران و آسیای مرکزی؛ ظرفیت‌های همکاری و همگرایی منطقه‌ای»، آسیای مرکزی و قفقاز. (۷۱) ۱۷: ۵۴-۱۶.

- بی‌نام (۱۳۹۱). «برگزاری دهمین نشست مشترک همکاری‌های اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و قرقیزستان»، راهبران، شماره ۵۴، ۴۳-۴۴
- توحد فام، محمد. دلیلی، شهاب (۱۳۹۵). «جهانی‌شدن شهرها و جهان محلی شدن دیپلماسی (مطالعه موردی: دیپلماسی شهری)»، فصل‌نامه سیاست. (۲): ۴۶-۳۲۱-۳۰۳.
- چاپهار در کانون دیپلماسی اقتصادی: ایران و قرقیزستان به دنبال اتصال لجستیکی <https://freena.ir/detail/72538> دسترسی در: (۲۰۲۴).
- حافظ نیا، محمدرضا؛ شمس دولت‌آبادی، محمود؛ افشردی، محمدحسین (۱۳۸۶). «علاقه ژئوپلیتیکی ایران در آسیای مرکزی و فرصت‌های پیش رو». فصل‌نامه ژئوپلیتیک. (۹): ۳-۷۸-۱۱۹.
- داداندیش، پروین و احدی، احدی (۱۳۹۰). «جایگاه دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، روابط خارجی. (۳): ۱۷۳-۱۴۳.
- رایزن فرهنگی ایران در قرقیزستان. دسترسی در: <http://bishkek.icro.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=293&pageid=34615>
- رحیمی، امید (۱۴۰۳). «الزامات سیاسی بسترسازی هویتی-تمدنی بر پایه نوزد در آسیای مرکزی»، مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا. دسترسی در: <https://www.iras.ir/%d8%a7%d9%84%d8%b2%d8%a7%d9%85%d8%a7%d8%aa%d8%b3%db%8c%d8%a7%d8%b3%db%8c-%d8%a8%d8%b3%d8%aa%d8%b1%d8%b3%d8%a7%d8%b2%db%8c-%d9%87%d9%88%db%8c%d8%aa%db%8c-%d8%aa%d9%85%d8%af%d9%86%db%8c-%d8%a8%d8%b1/>
- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (۱۴۰۴). «کشف اشتراکات تاریخی ایران و قرقیزستان در وینار مشترک؛ همکاری علمی آغاز شد». دسترسی در: <https://www.icro.ir/%D8%B9%D9%84%D9%85%DB%8C-%D9%88-/25409>
- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (ب ۱۴۰۴). «ایران و قرقیزستان برای اجرای پروژه‌های مشترک فرهنگی توافق کردند». دسترسی در: <https://www.icro.ir/%D8%A2%D8%B3%DB%8C%D8%A7-%E2%80%93>
- سیمبر، رضا. قربانی، ارسلان (۱۳۸۷). روابط بین‌الملل و دیپلماسی صلح در نظام متحول جهانی. تهران: سمت.
- صانعی، علی (۱۴۰۳). «تأثیر جریان گردشگری بر تقویت روابط ایران و آسیای مرکزی»، مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا. دسترسی در: <https://www.iras.ir/%d8%aa%d8%a3%d8%ab%db%8c%d8%b1%d8%ac%d8%b1%db%8c%d8%a7/>
- غفاری، علی (۱۴۰۴). «دیپلماسی شهری: موتور نوین رشد اقتصادی در عرصه جهانی». دسترسی در: <https://diplomacy.arak.ir/blog/2025/06/11/urban-diplomacy-and-economic-growth/>

- کالجی کوزه گر، ولی (۱۴۰۳). «منافع متقابل همکاری و تعامل بین شرکت‌های ایرانی با کرسی‌های ایران‌شناسی و زبان و ادبیات فارسی در روسیه، آسیای مرکزی و قفقاز». مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا. دسترسی در:
<https://www.iras.ir/%d9%85%d9%86%d8%a7%d9%81%d8%b9%d9%85%d8%aa%d9%82%d8%a7%d8%a8%d9%84-%d9%87%d9%85%da%a9%d8%a7%d8%b1%db%8c-%d988 %d88%>
- کولایی، الهه؛ رواء، سارا (۱۳۹۷). «دیپلماسی ایران در آسیای مرکزی»، دوفصل‌نامه مطالعات راهبردی سیاست بین‌الملل. (۲): ۱۰۳-۱۱۹.
- گمرک ج.ا. ایران (۱۴۰۴). آمارهای سالیانه. دسترسی در:
https://www.irica.gov.ir/web_directory/55335%D8%A2%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%A7%D9%86%D9%87.htm
- موسوی شفاپی، مسعود (۱۳۸۹). «دیپلماسی شهری (ابزاری برای توسعه ملی در عصر فضای جریان‌ها)»، دانش شهر. شماره ۱۸. گروه پژوهشی مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی امور مناطق. ۱-۳۵.
- نقشه راه همکاری‌های ده ساله جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قرقیزستان. دسترسی در:
<http://www.iras.ir/fa/doc/news/2611>

ب- انگلیسی

- Acuto, Michele. (2013), *Global Cities, Governance and Diplomay: the Urban Link*. Routledge.
- Daroudi, Mohammad Reza and Nastaran Piemani. (2013). « Assessing Urban Diplomacy Approach on Foreign Investors in Tehran Using Network Analysis Process - SWOT Analysis» , *Middle-East Journal of Scientific Research*. 15 (5), 715-733.
- Kyrgyz National News Agency(2025), *Kyrgyzstan and Iran agree to create joint investment committee*. Available at: https://en.kabar.kg/news/kyrgyzstan-and-iran-agree-to-create-joint-investment-committee/?utm_source=chatgpt.com
- Leffel, Benjamin (2021) “Principles of Modern City Diplomacy and the Expanding Role of Cities in Foreign Policy, *The Journal of International Affairs, Global Urbanization: Nations, Cities, and Communities in Transformation*. Vol. 74, No. 1. pp. 179-200.
- Pluijm, R. Van der. (2007). *City Diplomacy: the Expanding Role of Cities in International Politics*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael.
- UCLG. (2008). *the Hague Agenda on City Diplomacy*, UCLG, Hague.
- UCLG. (2006). *City Diplomacy*, UCLG committee on city diplomacy, Marrakech.
- Viltard , Yves(2024), *Diplomatie des Villes: Concept Ambitieux, Réalité Modeste, Politique étrangère*. 243 (3), 163-172.

- Viltard , Yves(2024). Diplomatie des Villes: Concept Ambitieux, Réalité Modeste, Politique étrangère, 243 (3), 163-172.
- Wijnen, Emmy. (2010). »City Diplomacy: A case study of Velsen's activities in Galle, Sri Lanka«. Available at: <https://theses.bn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/f9dfe6cc-5308-4e55-b97f-09491bf42a03/content>